

الله أكبر

٩٥٦٨٥

دانشگاه پیام نور
دانشکده علوم انسانی
گروه علوم تربیتی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته برنامه ریزی درسی

مطالعه ارتباط سبکهای یادگیری و ویژگیهای
شخصیتی و تاثیر آنها بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان
آموزش از راه دور

مؤلف:

لیلا حاجی سید تقی تقوی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر احمد علی پور

استاد مشاور:

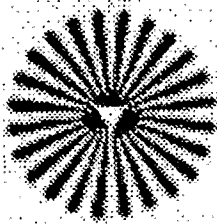
جناب آقای دکتر بهمن زندی

«این پایان نامه با حمایت مالی سازمان ملی جوانان به انجام رسیده است»

۹۵۶۸

کتابخانه مرکزی
دانشگاه پیام نور

۱۱/۲/۷۷

دانشگاه پیام نور

تصویب نامه

پایان نامه تحت عنوان

شماره پرونده	
تاریخ تصویب	
محل امضاء	

نام و نام خانوادگی دانشجو	
شماره دانشجویی	
نام درس	گ
تاریخ دفاع	۱۳۹۱
نام داور	۱۵/۱۰/۳۰

ارتباط سبک های یادگیری و ویژگیهای شخصیتی و
تاثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان آموزش از راه
دور

درجه: نوزده لایح

نمره: ۱۹

تاریخ دفاع: ۱۳۰ / ۱۰ / ۸۵

اعضای هیات داوران

امضاء
مرتبه علمی

هیات داوران

نام و نام خانوادگی:

استاد راهنما

۱- جناب آقای دکتر احمد علیپور

استاد مشاور

۲- جناب آقای دکتر بهمن زندی

استاد داور

۳- جناب آقای دکتر مسین زارع

مدیر گروه

۴- آقای دکتر محمد رضا سرمدی

امضاء

ستایش یزدان

سپاس خدایی را که سخنوران در ستودن او بمانند و
شمارگران شمردن نعمتهای او ندانند و کوشندگان حق او
گزاردن نتوانند .

خدایی که پای اندیشه تیزگام در راه شناسایی او
لنگ است و سر شگرت ژرف رو به دریای
معرفتش پر سنگ .

خداوندا تو را سپاس می گذارم که بر انسان منت گذاشتی و
مخلوق خویش را از موهبت دانش و آگاهی بهره مند کردی
و به من فرصت دادی تا بتوانم در مسیر علم گام بردارم .

تشکر و سپاس :

بدین وسیله از مساعدت و راهنمایی‌های بی دریغ

جناب آقای دکتر علی پور

در به انجام رساندن این پروژه پژوهشی

کمال سپاس و قدردانی را دارم.

تقدیم به پدر و مادر عزیزم

آغاز راه پیمایش را اندیشه نکردم ، زیرا میدانستم فراز و نشیب

راه با مهربانیهای پدر و مادر عزیزم هموار خواهد شد.

پس اولین ثمره کوچک دستانم ارزانی شما و شهادتیهایتان اولین

گام کوچک زندگیم تقدیم شما و بزرگواریهایتان اگر ایستاده ام،

شما قامتم بودید

این خردترین هدیه ، نگین دستان مهربانتان

گرچه کوچک است ،

اما مهربانان نهال ، به امید بار نمی گارند.

همسر عزیزم

اگر گامی بر می دارم ، تو استواریم بودی

اگر حرفی می زنم ، به گرمی کلامت بود

اگر می خندم ، به چهره روشنت بود

دستهایم به یاد تو نوشت در اوج خستگی ،

چشمانم به یاد تو درخشید در اوج فرومانده گی هایم ،

دستهایت دستانم را به پاری گرفتند ،

در اوج بی همدمی و سکون وجودت قدرت حرکت و اعتماد

به خوبی ها شد و توان و انگیزه مضاعف تغییر را آفرید .

باشد که حضور سبزت در زندگی ام تا همیشه موجب تلاش و

ترقی باشد. اولین نتیجه این حضور گرم تقدیم تو باد .

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول
۲	مقدمه
۶	بیان مسأله
۱۰	ضرورت و اهمیت تحقیق
۱۳	سوالات پژوهشی
۱۴	فرضیه‌های تحقیق
۱۶	متغیرهای مورد مطالعه
۱۶	تعریف نظری متغیرهای مورد مطالعه
۱۷	تعریف عملیاتی
	فصل دوم - ادبیات و پیشینه تحقیق
۱۹	مقدمه
۱۹	کلیاتی در مورد شخصیت
۱۹	تعریف شخصیت
۲۱	شکل‌گیری شخصیت
۲۱	رویکرد یادگیری اجتماعی
۲۱	رویکرد روان‌کاوی
۲۲	رویکرد پدیدارشناختی
۲۲	رویکرد صفات
۲۲	ارزیابی شخصیت
۲۳	روشهای تحلیل عوامل
۲۳	الف_ دیدگاههای صفات
۲۳	ب_ دیدگاههای تحلیل عوامل
۲۴	رویکرد ریموند کتل
۳۰	تست NEOPI-R (تست پنج عاملی شخصیت)
۳۱	کاربردهای تست نئو
۳۲	تعریف یادگیری

۳۲	چند اصل در یادگیری
۳۲	عوامل مؤثر در یادگیری
۳۳	انواع یادگیرنده‌ها
۳۴	نظریه های یادگیری
۳۴	۱- نظریه رشد شناختی
۳۵	نظریه رشد شناختی پیاژه
۳۵	نظریه رشد شناختی - اجتماعی و یگوتسکی
۳۵	نظریه رشد شناختی برونر
۳۶	نظریه های رفتاری یادگیری
۳۶	نظریه شرطی سازی پاسخگر
۳۶	نظریه شرطی سازی وسیله ای ثرندایک
۳۷	نظریه شرطی سازی کنشگر اسکینر
۳۸	تعریف یادگیری شناختی
۳۸	نظریه یادگیری گشتالت
۳۹	تعریف مفهوم گشتالت
۳۹	تعریف بینش
۳۹	ویژگیهای یادگیری از راه بینش
۴۰	نظریه یادگیری معنی‌دار کلامی
۴۰	هرم ساخت شناختی
۴۰	نظریه یادگیری شناختی اجتماعی
۴۱	یادگیری از راه مشاهده
۴۱	معرفی روانشناسی خبرپردازی
۴۲	نظریه سازندگی یا ساختن گرایی
۴۳	کاربردهای آموزشی نظریه سازندگی یادگیری
۴۴	سبکهای یادگیری
۴۴	تعریف سبکهای یادگیری
۴۵	انواع سبکهای یادگیری
۴۶	سبکهای یادگیری شناختی
۵۴	ویژگیهای اساسی سبکهای شناختی

۵۶	آموزش از راه دور
۵۶	آموزش از راه دور چیست؟
۵۷	آیا آموزش از راه دور موثر است؟
۵۸	مزایای آموزش از راه دور
۶۰	تئوری‌ها و فلسفه آموزش از راه دور
۶۱	لزوم ایجاد ارتباط تقویت شده
۶۲	راهکارهای توسعه یادگیری فعال
۶۶	بحث و نتیجه گیری
۷۱	پیشینه پژوهش
۷۱	پژوهشهای انجام شده در زمینه ارتباط ویژگی شخصیتی و سبک یادگیری
۷۲	پژوهشهای انجام شده در بررسی رابطه با ویژگی شخصیتی و پیشرفت تحصیلی
	پژوهشهای انجام شده در زمینه بررسی رابطه بین ویژگی شخصیتی و رشته تحصیلی
۷۴	و پیشرفت تحصیلی
۷۵	پژوهشهای انجام شده در زمینه ارتباط بین سبک یادگیری و پیشرفت تحصیلی
۷۷	پژوهشهای انجام شده در زمینه ارتباط سبک‌های یادگیری و رشته تحصیلی
۷۹	بحث و نتیجه گیری

فصل سوم - روش پژوهش

۸۳	مقدمه
۸۳	روش تحقیق
۸۳	جامعه آماری مورد نظر
۸۴	حجم نمونه تحقیق
۸۴	روش نمونه‌گیری
۸۴	ابزار اندازه‌گیری
۸۵	روش نمره گذاری
۸۵	پایایی آزمون سبک‌های شناختی کلب
۸۷	روایی آزمون سبک‌های شناختی کلب
۸۷	پرسشنامه شخصیتی NEO

۸۸	تفسیر تست
۸۹	حیطه های تست
۹۲	روایی و پایایی ابزار اندازه گیری NEO
۹۲	روش اجرا
۹۳	روش تجزیه و تحلیل داده ها
فصل چهارم - تجزیه و تحلیل داده های آماری	
۹۵	مقدمه
۹۶	تحلیل توصیفی اطلاعات
۹۶	تحلیل استنباطی اطلاعات
فصل پنجم - بحث و نتیجه گیری	
۱۳۶	مقدمه
۱۳۶	تفسیر نتایج حاصل از تحلیل استنباطی اطلاعات
۱۵۸	تفسیر نتایج حاصل از تحلیل توصیفی اطلاعات
۱۶۰	محدودیت ها
۱۶۲	پیشنهادات
	منابع و مأخذ فارسی
	منابع و مأخذ انگلیسی
	پیوست

چکیده:

درجهت دستیابی به آموزش مبتنی بر اصول علمی، شرایط مناسب آموزشی. بازدهی آموزشی، ارتقاء سطح انگیزه در فراگیران توجه به تفاوت‌های فردی یادگیرندگان الزامی است.

هدف پژوهش فوق مطالعه تفاوت‌های فردی فراگیران و تاثیر آن بر پیشرفت تحصیلی آنان است. این تفاوتها در دو حیطه شناختی (سبک‌های یادگیری و حیطه عاطفی (ویژگی‌های شخصیتی، مطالعه می گردد این بررسی بخصوص در مورد دانشجویان آموزش از راه دور صورت می گیرد که از ویژگی‌های پژوهش حاضر به حساب می آید.

در این پژوهش برای ارزیابی ویژگی‌های شخصیتی از پرسشنامه ۵ عاملی نثو و برای ارزیابی سبک‌های یادگیری از پرسشنامه کلب استفاده شده است. روش تحقیق به دلیل عدم دستکاری متغیرها از نوع شبه تجربی، پس رویدادی از نوع (همبستگی) انجام گرفته است و نمونه گیری به صورت تصادفی (نوع طبقه‌ای سهمی مساوی) انجام گرفته است.

حجم نمونه تعداد ۱۶۰ نفر از دانشجویان دانشگاه پیام‌نور در ۴ رشته متشکل از علوم پایه و علوم انسانی بوده است، در این پژوهش شش فرضیه مورد بررسی قرار گرفته است.

آزمون فرضیه اول (بین سبک‌های یادگیری و ویژگی‌های شخصیتی ارتباط معنی داری وجود دارد) با استفاده از روش آماری مجذور کای دو طرفه استفاده شده است این فرضیه به پنج فرضیه فرعی تقسیم شده است و داده ها نشان می‌دهد فرضیه فوق تاییدگردیده و افراد در همه ویژگی‌های شخصیتی و به طور غالب در هر چهار سبک یادگیری در حد متعادلی هستند.

آزمون فرضیه دوم (بین ویژگی‌های شخصیتی و پیشرفت تحصیلی ارتباط وجود دارد) در مورد ویژگی شخصیتی دلپذیر بودن و با وجدان بودن این فرضیه تایید می شود ولی در مورد سایر ویژگی‌های شخصیتی این فرض تایید نمی شود نتایج به دست آمده با استفاده از روش همبستگی پیرسون به دست آمده است. این فرضیه نیز به پنج فرضیه فرعی تقسیم شده است.

آزمون فرضیه سوم (بین ویژگی شخصیتی و رشته تحصیلی ارتباط وجود دارد) باتفکیک به پنج فرضیه فرعی با استفاده از روش آماری مجذور کای دو طرفه انجام گرفته و نتایج حاصل از آن نشان می دهد که تنها در مورد ویژگی شخصیتی روان نژندی این فرض تایید می شود و در مورد سایر ویژگی‌های شخصیتی این فرض تایید نمی شود.

آزمون فرضیه چهارم (بین سبکهای یادگیری ، واگرا، همگرا، انطباق یابنده، جذب کننده) با پیشرفت تحصیلی ارتباط وجود دارد. از روش تحلیل واریانس استفاده شده است و نتایج حاصل از آن نشان داد که بین سبکهای یادگیری و پیشرفت تحصیلی رابطه‌ای وجود ندارد. این فرضیه در قالب چهار فرضیه فرعی تحلیل شده است.

آزمون فرضیه پنجم (بین ابعاد سبک یادگیری و پیشرفت تحصیلی ارتباط وجود دارد از روش همبستگی پیرسون استفاده شده است و نشان می دهد که تنها بین سبک یادگیری مشاهده تأملی با پیشرفت تحصیلی رابطه وجود دارد.

آزمون فرضیه ششم بین سبکهای یادگیری و رشته تحصیلی رابطه وجود دارد از آزمون مجذور کای دو طرفه استفاده شده است و نشان می دهد که بین سبکهای یادگیری و رشته تحصیلی رابطه‌ای وجود ندارد.

آزمون فرضیه هفتم (بین سبکهای یادگیری و ویژگیهای شخصیتی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان آموزش از راه دور ارتباط وجود دارد). باروش آماری تحلیل واریانس استفاده شده است و نشان میدهد که در مورد هیچ یک از سبکهای یادگیری این رابطه وجود ندارد و در مورد ویژگیهای شخصیتی تنها در مورد ویژگیهای باوجدان بودن و انعطاف پذیری این فرض تایید میگردد.

فصل اول

یکی از مهمترین مسائل بشر در تمامی ادوار تاریخی مقوله تعلیم و تربیت و پرورش نسل جوان برای ورود به اجتماع و جامعه پذیری آنان بوده است. زیرا "بشر برای دوام و بقای نسل ناگزیر از کارگردانی محیط خویش به مدد نیروی اندیشه بوده و آنچه را که در این رهگذر تجربه کرده می‌بایست به نسل جوان منتقل نماید. و به همین دلیل میتوان گفت، در کهن‌ترین دورانه‌های تاریخی، تعلیم و تربیت از بارزترین دلمشغولی‌های جوامع بوده است، به این اعتباری می‌توان ادعا کرد که قدمت تعلیم و تربیت به قدمت بشریت است و از آنجا که تعلیم و تربیت حتی در اشکال سنتی و تصادفی خود مستلزم محتوا و تجارب خاصی می‌باشد، آموزش از قدمتی به اندازه حوزه تعلیم و تربیت برخوردار است" (فتحی و اجارگاہ، ۱۳۸۱، ص ۱۳). "آموزش به فعالیت‌هایی گفته شود که با منظور آسان کردن یادگیری از سوی آموزگار یا معلم طرح ریزی می‌شود" (سیف، ۱۳۸۳، ص ۳۷).

در نتیجه توسعه هر جامعه در کلیه ابعاد آن مستلزم توجه ویژه به امر آموزش است که از عوامل اساسی تعلیم و تربیت و تربیت نیروی انسانی به شمار می‌رود. "در این راستا آموزش به هر شکل آن تنها در صورتی برآورنده نیازهای همه جانبه جامعه خواهد بود و هدف نهایی آن که همانا یادگیری و تغییر رفتار است در صورتی محقق خواهد شد که مبتنی بر اصول علمی باشد. "آموزش مبتنی بر اصول علمی می‌تواند در بهترین شکل خود به ایده‌آل‌ترین یادگیری بیانجامد. بهترین و پایدارترین یادگیری زمانی به دست می‌آید که روشها و مواد آموزشی بر اساس معلومات و شرایط فعلی یادگیرندگان تدوین شده باشد" (جان. ای گلاور^۱ و همکاران، ۱۳۷۸، ص ۱۳).

"در آن صورت به یادگیری معنادار دست یافته‌ایم همچنین روشهای آموزشی مطرح هستند که هدف آنها یادگیری در حد تسلط برای یادگیرنده است منظور از تسلط مقدار واقعی یادگیری یادگیرنده است" (سیف، ۱۳۸۳، ص ۴۱۱).

روش آموزش برای یادگیری در حد تسلط بر یک فرض اساسی استوار است که با فرضهای سنتی متداول در آموزش و پرورش مغایر است. "فرض زیر بنایی روش یادگیری در حد تسلط این است که اگر شرایط مناسب آموزشی فراهم شود و زمان کافی در نظر گرفته شود، همه یا تقریباً همه یادگیرندگان می‌توانند همه یا تقریباً همه هدفهای آموزشی یک درس را بیاموزند، یعنی بر آن تسلط یابند" (بلوم^۲، ۱۳۶۳، ص ۸۵). "یادگیری در حد تسلط از آن جهت در امر آموزش حائز اهمیت است که موجبات احساس توفیق و ادراک مثبت از خود را در یادگیرنده فراهم می‌آورد. ایجاد این

¹ John A. Glover

² Bloom

نوع نگرش نسبت به خود در یادگیرنده بعلاوه تجارب موفقیت‌آمیز حاصل از یادگیری در حد تسلط متقابلاً منجر به شکل‌گیری و افزایش هر چه بیشتر انگیزش در یادگیرنده می‌شود. و این امر بر بالا رفتن سطح بازدهی آموزشی تأثیر می‌گذارد. تا آنجا که گفته می‌شود انگیزش کلید یادگیری یادگیرندگان است (اسپالدینگ^۱، ۱۳۷۷ پیشگفتار). انگیزش یادگیری (علاقه به درس) دقت، کوشش و پشتکار یادگیرنده را افزایش داده و بر یادگیری او تأثیر مثبت می‌گذارد. بنابراین افزایش سطح علاقه و انگیزش یادگیرنده یکی از تدابیر مهم آموزشی است و چنانچه گفته شد آنچه تعیین‌کننده انگیزش یادگیرنده برای یادگیری یک تکلیف می‌باشد. تصورات او از موفقیتها و شکستهای است که در گذشته از تکالیف مشابه با آن کسب کرده‌است. اگر در گذشته تکالیف یادگیری را با موفقیت انجام داده باشد احتمالاً با تکلیف بعدی با نوعی عاطفه مثبت برخورد خواهد کرد و برعکس. تکرار این تجارب توأم با توفیق و یا شکست ابتداتصورت او را در رابطه با تواناییهایش نسبت به موضوعهای بخصوص درسی تحت تأثیر قرار می‌دهد که از آن به عنوان عاطفه مربوط به موضوع درسی یاد می‌شود. بعد از کسب تجارب بیشتر از این نوع، این عاطفه گسترش یافته و با تمامی دروس تعمیم می‌یابد و عاطفه مربوط به کل فرایند یادگیری شکل می‌گیرد که متبادر کننده مفهوم خود تحصیلی و یا خود پنداره تحصیلی یادگیرنده است. که شامل تصورات کلی او نسبت به خودش، در رابطه با یادگیری است بنابراین تجارب مثبت و موفقیت‌آمیز منجر به افزایش تدریجی علاقه او نسبت به یادگیری کلیه مواد آموختنی می‌شود و مفهوم مثبتی از خود در رابطه با یادگیری در او شکل می‌گیرد (بلوم ۱۳۶۳ ص ۱۴). "به طور کلی خود پنداره دید جامع فرد درباره خودش است که ثابت و تغییرناپذیر نیست بلکه با تجربه افراد و تفسیر دیگران از آن تجربه شکل می‌گیرد" (هاماچک ۱۹۸۷ به نقل از گلاور، برونینگ ۱۳۷۵، ص ۲۴۵).

فعالیت‌های نظریه پردازانی مانند هاپ^۲، سیرز^۳، مک کله‌لند^۴، اتکینسون^۵، گلاسر^۶، اریکسون^۷ و سالیوان^۸ همه به اهمیت حیاتی احساس موفقیت تکیه دارند اگر یادگیرنده در تجارب اولیه یادگیری احساس شکست بکند یا علاقه خود را از دست خواهد داد یا از یادگیری بیشتر اجتناب خواهد کرد و همین امر منجر به عدم موفقیت او خواهد شد^۸ در نتیجه تنظیم تجارب یادگیری به

¹ Spauling

² Hopp

³ Cierz

⁴ McIand

⁵ Atkinson

⁶ Glassor

⁷ Erickson

⁸ Salivan

گونه‌ای که دانش آموز احساس موفقیت بکند در امر آموزش و یادگیری از اهمیت حیاتی برخوردار است" (کدیور ۱۳۷۱).

در همین راستا استفاده از نظریه‌های انگیزشی آثار فراوانی برای یادگیرندگان دارد. "با ایجاد محیطی که تجربه‌اندوزی توأم با موفقیت را برای یادگیرندگان فراهم آورد و از عوامل انگیزشی درونی ایشان بهره‌گیری کند، می‌توان انگیزش ایشان را پرورش داد" (گلور، برونینگ، ۱۳۷۵). جهت پرورش و ارتقاء سطح انگیزش یادگیرندگان باید بدانیم که با توجه به تفاوت‌های فردی یادگیرندگان شکل و تعریف انگیزه و روش کارکرد آن نیز متفاوت خواهد بود. "بحث تفاوت‌های فردی در یادگیرندگان و تأثیر آن بر یادگیری، و پیشرفت تحصیلی مطلبی است که لااقل از دهه ۱۹۲۰ تاکنون مطرح بوده و در سالهای اخیر نیز منجر به نارضایتی متخصصان تعلیم و تربیت از کلاسهای سنتی گشته است. برای مثال: روش سخنرانی، طرح مواد آموزشی یکسان، توضیحات معلم، عناوین درسی و بحث‌های کلاسی که برای گروهی از دانش‌آموزان مناسب و برای گروهی دیگر نامناسب می‌باشد. باعث دلزدگی و ناامیدی و بی‌میلی در آنها می‌شود. در عوض توجه به تفاوت‌های فردی آنان و واداشتن هردانش‌آموز به کاری متناسب با استعداد و علاقه خاص او، بکارگیری روشها و سبک‌های یادگیری متناسب با خلق و خوی دانش‌آموز و پیش‌راندن هر دانش‌آموز در حد ظرفیت خود از گام‌های موثر در امر آموزش و پرورش است" (گیج بردانیر ۱۳۷۴).

دان بیوردی^۱ و کلاوس^۲ (۱۹۸۹)، دان و دان^۳ (۱۹۸۷) معتقدند که دانش‌آموزانی که خوب درک نمی‌کنند و پیشرفتی مطلوب و متناسب با توانایی‌هایشان ندارند بتدریج نسبت به امر مطالعه و یادگیری بی‌علاقه می‌شوند. دانش‌آموزان در صورتی بهتر و بیشتر یاد می‌گیرند که در جا و به طریقی مورد دلخواه و پسندشان (سبک‌های یادگیری ترجیحی) مطالعه کنند (وولفولک^۴، ۱۹۹۵) به نقل از سیف (۱۳۸۳).

"اگر کوشش بعمل آید تا روش سنتی آموزش گروهی تغییر کند و به جای آموزش دادن یکسان به تمامی دانش‌آموزان یک کلاس شیوه‌های آموزشی منطبق بر نیازهای فردی یادگیرندگان بکار گرفته شود، تفاوت‌های یادگیری میان دانش‌آموزان به مقدار زیادی از بین خواهد رفت و یادگیری آنان تا سطح قابل توجهی افزایش خواهد یافت" (سیف، ۱۳۷۶).

(سیف، ۱۳۶۳) به نقل از بلوم بیان می‌دارد که علت ایجاد تفاوت در پیشرفت تحصیلی یادگیرندگان آموزش گروهی متداول در مدارس است.

1 Don Biverdgi
2 Clowce
3 Dunn, Dunn
4 Wool Folk

بحث تفاوت‌های فردی بدلیل اینکه به توصیف یگانگی شخصیتها می‌پردازد و سبک‌های یادگیری به دلیل توصیف آموزش مرتبط با یگانگی افراد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (بهرنگی، ۱۳۸۳). بنابراین معلم در برخورد با یادگیرندگان مختلف باید بپذیرد که هر یک از آنان ممکن است با سبک خاصی، از یادگیری به انجام تکالیف درسی و یادگیری موضوعهای مختلف بپردازند، از اینرو باید آمادگی لازم برای برخوردی متناسب با سبک و شیوه یادگیری هر یک از یادگیرندگان داشته باشد و روشهای آموزشی و ارتباطی خود را حتی المقدور با سبکهای یادگیری دانش‌آموزان خود وفق دهد (ولفولک ۱۹۹۵، به نقل از سیف ۱۳۷۹).

در ارتباط با طراحی برنامه‌های آموزشی متناسب با تفاوت‌های فردی یادگیرندگان گود^۱ و برافی^۲ (۱۹۹۵) معتقدند موفقیت در حل مسئله را انطباق بین سبک مورد استفاده یادگیرنده و ویژگی‌های تکلیف تعیین می‌کند ص، ۵۲۷، بنابراین با توجه به سبکهای یادگیری مختلف دانش‌آموزان و تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی، معلم می‌تواند با آگاهی از انواع سبکها، دانش‌آموزان خود را در استفاده‌بهینه از سبکهای مختلف یادگیری یاری دهند (سیف، ۱۳۷۹).

با توجه به مکتب فردیت‌گرایی در آموزش و پرورش، هماهنگی بین وضعیت آموزشی و سبکهای یادگیری ترجیحی دانش‌آموزان منجر به افزایش پیشرفت تحصیلی می‌شود رنزلی^۳ و اسمیت^۴ (۱۹۷۸) همچنین (کوکر ۱۹۹۵) معتقد است، تحقیقات در زمینه ارتباط سبک‌های یادگیری و پیشرفت تحصیلی بر این واقعیت تکیه دارند که با برقراری هماهنگی بین مهارت‌های شناختی و روشهای آموزشی و سبک یادگیری، پیشرفت تحصیلی افزایش می‌یابد (بهرنگی ۱۳۸۳).

یکی دیگر از عواملی که در بحث تفاوت‌های فردی یادگیرندگان مطرح می‌باشد، ویژگی‌های شخصیتی یادگیرندگان است. شناسایی ساخت شخصیتی آنان و اتخاذ الگوهای تربیتی متناسب با آن به منظور ترفیع اهداف آموزشی (پیشرفت تحصیلی) و پرورشی در برنامه‌ریزی آموزشی از اهمیت بسزایی برخوردار است. تحقیقات بسیاری از جمله مکنیت^۵ (۱۹۳۰)، اورین^۶ (۱۹۷۲) ساوات و رن (۱۹۸۲) و اربورتون (۱۹۶۸) وجود ارتباط مثبت بین ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی را مورد تأیید قرار می‌دهند (مشایخ، ۱۳۷۳).

نکته بسیار اساسی در تعلیم و تربیت امروزی دخالت تدابیر فراشناختی در آموزش و یادگیری کار آمد است. فراشناخت تفکر درباره تفکر و یادگیری درباره یادگیری است به عبارت دیگر وقتی به فراگیران بگوییم که بر نحوه خواندن خودتان نظارت داشته باشید. مطالب مهم را

1 Good
2 Braphy
3 Renzlli
4 Smith
5 Macknith
6 Orien

شناسایی ورتبه بندی کنید و به توانمندیهای خودتان تکیه داشته باشید و... به موضوع فراشناخت اشاره داریم. با رشد و گسترش نظام شناختی در انسان مجموعه ایی از فرایندهای فراشناختی و نظارتی شکل می‌گیرند که موجب کارایی، انعطاف پذیری حافظه و یادگیری هدفمند و آگاهانه می‌شود. (اسلاوین^۱، به نقل از قشونی ۱۹۹۴، ص ۳۸)

طبق تحقیقات، در حال حاضر، آموزشی که بیشترین بهره‌گیری از تدابیر فراشناختی را داراست آموزش از راه دور می باشد. از آنجاییکه روش آموزش از راه دور با جای معلم محوری، فراگیر محور یا کتاب محور است، حاصل یادگیری پربارتر می‌شود زیرا منجر به مشارکت انفرادی تک تک فراگیران در فرایند آموزش می‌شود. در بررسی روشهای آموزشی، روشی که منجر به مشارکت انفرادی فراگیران می‌شود به مراتب به روشهای دیگر برتری دارد (سیف ۱۳۸۰) و آموزش از راه دور به دلیل فراگیر محوری از ویژگی بالاترین و بیشترین بهره‌گیری از تدابیر فراشناختی برخوردار است. که یکی از شیوه‌های آموزشی به شکل غیر مستقیم است که از طریق رسانه‌های فنی مانند مواد چاپی، مکاتبه با مواد کمک آموزشی وسایل دیداری شنیداری، رادیو، تلویزیون و کامپیوتر میسر می‌شود (زارع، قشونی ۱۳۸۲) نکته مهم دیگر اینکه یافتن الگوهای تدریس متناسب با ویژگی‌های فراگیران منجر به ارتقا سطح کیفی یادگیری خواهد شد.

پژوهش حاضر نیز قصد دارد ضمن آنکه به طور اعم با مطالعه ارتباط تفاوت‌های فردی یادگیرندگان (سبکهای یادگیری و ویژگیهای شخصیتی) با پیشرفت تحصیلی می‌پردازد به طور اخص این مطالعه را بر روی فراگیران آموزش از راه دور متمرکز نماید.

بیان مسأله

باتوجه به مطالب بیان شده به ضرورت مطالعه و پژوهش در زمینه آموزش از راه دور به عنوان روش آموزشی غیرمستقیم فراگیر محور که منجر به مشارکت تک تک یادگیرندگان در فرایند یادگیری و در نتیجه بهره‌گیری از بالاترین تدابیر فراشناختی می‌گردد، پی می‌بریم.

در حال حاضر بررسی روانشناختی آموزش از راه دور به خصوص از بعد روانشناسی یادگیری و مهارتهای روانشناختی موضوعی است که خلاقیت و پژوهشی بسیار زیادی دارد. که امید است در آینده به آن پرداخته شود و بررسی مزایای آموزش از راه دور بیشتر از جهات دیگر مطالعه شده است (زارع، قشونی ۱۳۸۲).

از این رو پژوهش فوق در نظر دارد با تمرکز بر روی دانشجویان آموزش از راه دور به مطالعه دو شکل مطرح در تفاوت‌های فردی بپردازد که عبارت از حیطه‌های شناختی و عاطفی هستند. در بخش حیطه شناختی سبکهای یادگیری و در بخش حیطه‌های عاطفی ویژگیهای شخصیتی مورد مطالعه

¹ Slawine

قراری گیرند. به این منظور که علاوه بر بررسی سبکهای یادگیری و ویژگیهای شخصیتی به طور کلی این متغیرها در نزد دانشجویان آموزش از راه دور به طور خاص مورد مطالعه قرار بگیرند. از سوی دیگر از آنجا که پیشرفت تحصیلی سازه‌ای است که عوامل گوناگونی در آن موثر است. و یکی از مهمترین این عوامل تفاوت‌های فردی هستند. خلاء نظریه عمیقی در این زمینه نیز دیده می‌شود. زیرا برخی از نظریه پردازان از جمله بلوم بر این عقیده‌اند که عوامل فردی از قبیل تفاوت‌های فردی هیچگونه ارتباطی را با پیشرفت تحصیلی نشان نمی‌دهند. و اگر سیستم آموزشی یادگیری در حد تسلط ارائه کند. آنگاه میزان اثر گذاری تفاوت‌های فردی به حداقل می‌رسد برخی دیگر معتقدند که تفاوت‌های فردی در میزان پیشرفت تحصیلی بسیار موثر است و توجه نمودن به اینگونه تفاوت‌ها می‌تواند مدیران آموزش را یاری نماید تا بازدهی آموزشی را به حداکثر امکان افزایش دهند. (شریعتمداری، ۱۳۷۴، ص ۹). به عنوان مثال هنگامی که گروهی یادگیرنده یادگیری یک تکلیف یادگیری مشخص را اغاز می‌کنند مشاهده می‌شود که در طرز برخوردشان با مطلب یادگیری، حتی پیش از اغاز آموزش تفاوت‌های زیادی دارند.

بعضی با اشتیاق اشکار به یادگیری مطلب می‌پردازند، گویی به نظر اینان مطلب یادگیری مطلبی مناسب و جالب است. دسته ای دیگر، آن را نوعی اجبار یا انجام وظیفه تلقی می‌کنند. این دسته مطلب را با علاقه کمتری می‌آموزند تعدادی هم بابتی میلی اشکاری با تکلیف برخورد می‌کنند (بلوم، ۱۳۶۳، ص ۸۵ و ۸۶). این تنوع عاطفه را، در مورد تکالیف یادگیری در نظر بگیرد با عنایت به آن و با توجه به مباحث مطرح شده در بخش‌های قبلی مساله مورد نظر پژوهش فوق به خوبی روشن می‌گردد، تا در راستای یافتن میزان درستی و نادرستی نظریه‌های فوق گام برداشته و ضمن تحلیل عوامل گوناگون موثر بر پیشرفت تحصیلی عوامل مطرح شده در بخش تفاوت‌های فردی را به تفصیل بررسی نماید تا بتواند در زمینه مورد بحث و در مورد دانشجویان آموزش از راه دور در حالی که در این زمینه قرار گرفته‌اند؛ به نتایج قابل توجهی دست پیدا کند.

سه مجموعه متغیر مهم موثر در یادگیری عبارتند از فراگیر، مدرس و فرایند آموزشی از آنجا که فراگیران در مرکز فرایند آموزش و یادگیری قرار گرفته‌اند. مجموعه متغیرهای مربوط به فراگیر از مهمترین متغیرها به شمار می‌آیند. هر فردی از خصوصیات مختلف، اعم از فیزیکی، عاطفی و عقلانی و هم چنین علائق، احساسات و تجربیات خاصی ساخته شده که در نتیجه حاصل از تجربیات خاص آموزشی (یادگیری) موثر است (زارع، قشونی، ۱۳۸۲، ص ۳۷).

مفهومی که به عنوان مکمل رفتارهای ورودی به کار می‌رود و عامل تاثیرگذار دیگری بر یادگیری فرض شده سبک یادگیری است (دی چگو^۱ و کرافورد^۲ ۱۹۷۴) سبک یادگیری به

¹ DeCecco

² Crow Ford